

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

127. An donatio mere interna donatorem obliget? Et in tali casu, an donatarius possit facere occultam recompensationem si sciet, v. g. promissionem internam Petri? Ex p. 7. tr. 6. res. 107.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

qui dederint, vel si putetur velle, id aliis pauperibus dari, aliis dandum est.

2. Hinc inferitur, teneri ad restitutionem eum, qui ut recipiatur in Hospitalem, domum, aut Collegium, se fingit habere aetatem, vel aliam qualitatem requisitam in admisione Collegij: nam adest dolus circa causam finalem. Item, quando in aliquo Oppido adsunt pia legata, pro collocandis in matrimonium feminis pauperibus, aut virginibus, cum aliqua conditione necessariò requisita: tunc si aliqua femina fingat se illa conditione affectam, sicque obtineat legatum, tenetur illud restituere, quia dolus versatur circa causam finalem. Secus si fingat talem conditionem, qua sublata adhuc traderetur legatò, quia tunc fictio versatur circa causam impulsivam.

3. Inferitur etiam validam esse collationem Beneficij quod Episcopus contulit Clerico, alioquin idoneo ad Beneficium, sed affecto aliquibus defectibus, quos si Episcopus cognovisset, non ei Beneficium contulisset, consequenter posse Clericum sibi Beneficium retinere. Similiter pauper furunculus potest sibi retinere eleemosynam traditam à Titio, quem si cognovisset furunculum, non tradidisset eleemosynam, imò veller traditionem esse nullam. Ratio horum est, quia Episcopus voluntariè confert Beneficium, & Titius eleemosynam ob causam finalem, quae subsistit: nam causa finalis collationis Beneficij, est idoneitas Clerici, & causa finalis tradendi eleemosynam est paupertas, quibus subsistentibus tenent dictae traditiones. Tum etiam, quia collatio Beneficij, & traditio eleemosynae, censentur factae absolute, absque conditione, & cum sufficienti consensu. Neque obstat habitualis voluntas non conferendi Beneficium, vel non tradendi eleemosynam, si Episcopus cognovisset vita Clerici, & Titius vita pauperis: nam illa habitualis voluntas non facit dispositionem conditionis, cum subsistat causa finalis, & motiva; alioquin omnes ferè traditiones, contractus vitarentur, nec vltus esset absolutus, sed omnes conditionales, cum ferè semper quaedam ignorarentur, quibus cognitis celebratus non fuisset. Et haec omnia docet Lessius lib. 2. c. 18. dub. 17. Sanch. in sum. tom. 1. lib. 4. c. 2. n. 6. Trullench. in Decal. to. 1. lib. 7. c. 17. dub. 17. Fagundez de contrahib. lib. 2. c. 4. per totum, & alij penes ipsos.

4. Sed si aliquis quaerat hinc obiter, an donatio facta ad certum usum, vel finem, vel suscepto onere, si illud onus, vel finis non praestetur, sit valida; & quidem si donator intendat donatarium ad illum finem, vel usum obligare, donatio erit irrita sine non praestito, si ille finis sit causa principalis donationis; quare si parens dederit filio pecunias eo sine dumtaxat, ut emat libros, si non emit, tenetur restituere. Si verò solum intendat allicere animum, vel praebere media ad illum consequendum, non est irrita donatio, etiam si finis non consequatur, ut si quis legavit puellae centum ut nubat, nec aliud expressit, & illa ante nuptias obiit, legatum non est restituendum; sed transit ad haeredes puellae: imò, nec tenetur restituere, etiam si manens in saeculo coleret caelibatum, vel ingrederetur Religionem, quia non censetur per legatum voluisse maius bonum impedire, nisi aliunde contrarium constet, & ob eandem causam feminae accipientes munera à suis amatoribus, spe consequendi ab ipsis quod prave concupiscunt, si non consentiant, non sunt obnoxiae restitutioni: quia nullus est amator qui non verecundaretur & erubesceret, si praefata munera sibi remitterentur, verè enim ea donant, licet ob pravam finem, & praedictae feminae non recipiunt ea sub pacto, siue tanquam pretium impudicitiae, sed tanquam incitamentum. Vide Rebullum p. 1. lib. 3. q. 7.

5. Nec delectam etiam apponere verba Amici in Curs. Theol. c. 18. sect. 7. n. 94. ubi asserit, iure naturae irritam esse donationem per errorem factam, quando error cadit in substantialia donationis, secus quando cadit in accidentalia. Substantialia donationis sunt om-

nes ea causa quae sunt motiva donationis, quaeque si cognita fuissent, donatio facta non esset. Accidentalium donationis, quae sunt tantum impulsivae causa ad donandum, quibus cognitae adhuc facta fuisset donatio. Ratio huius corollarij est, quia quando error cadit in substantialia donationis, nequit donatio esse voluntaria, cum error tollat cognitionem substantiae rei donandae, proinde nequit illa esse voluntaria, cum voluntarium necessariò supponat cognitionem.

RESOL. CXXVII.

An donatio meè interna donatorem obliget?
Et in tali casu, an donarius possit facere occultam compensationem, si sciat, v.g. promissionem internam terti: Ex p. 8. tr. 6. Ref. 107.

§. 1. **C**asus est curiosus, & secundum sententiam communiorum, supra à nobis saepius firmatam, in tali donatio etiam externa non obligat ante acceptionem, quanto magis dicendum est non obligare internam.

Et hanc sententiam novissimè Baunius in Theol. mor. 10. 3. lib. 2. tract. 4. q. 4. probat suis rationibus.

2. *Prima*, est obligatio ad aliquid agendum, aut omitendum, pacti effectus ac proprietatis. I. ff. de pact. sique hinc planum, quod donans à rei donatae praestitione immunis sit, ac liber, si donatarius eam repudiet, si nihil hinc sibi cum illius donis, ac muneribus commune esse velit, quia de facto ea improbat ac reiicit, quod non esset, si obligatio à sola penderet voluntate, ac animo, nec ex mutua utriusque donantis, ac donatarij resulteret voluntate ac assensu, patet in votis quae de re indifferenti concepta, nullarum sunt virium, quod Deo non sint accepta, sed quando latet donatio animi (ut sic dicam) reclusa latebris, quando verbis non est expressa à donante, nec habet donatarius ad quem dirigitur, quod donanti respondeat, in rem donatam assensum non praebet, nec proinde cum donante paciscitur, eo quod pactum sit duorum, vel plurium in idem placitum, & consensus ad idem dandum, faciendum, vel contra: non est ergo interna donatio, transferendo rei donatae dominio in donatarium, sufficiens acidonea.

3. *Secunda*, ubi non est qui recipit, nec est qui donat, siquidem donare respectivè se habet ad accipere, sed ea quae voluntate sola dantur, nullus recipit, ergo nec donat ac tribuit.

4. *Tertia*, est obligatio, nexuque ad aliquid inter duos, nec enim sibi quis astringitur, sed alteri; ergo cum ordinem ad alium obligatio habet; nec hunc conceptus producere interior queat, sed solius sit Angeli, conceptus suos dirigere alteri, eorumque ope, ac beneficio, cum eo communicare, adhiberi ab homine verba, aut signa debent, quibus id faciat, dominiumque rei suae in alterum transferat.

5. *Quarta*, est donatio interna revocabilis; ergo non translativa dominij. Antecedens probatur. Ad translationem dominij requiritur actualis rei exhibitio, quae donatur, sed haec non fit nisi per signa externa, & patentia, cuiusmodi non est voluntatis consensus interior, rem enim oportet acceptari, ac recipi; id autem qui fiet, si est haec translatio incognita?

6. Sed haec omnia non carent difficultate, & ideo Molina, Sotus, Conarr. Ledes. & alij, quos ego citavi in p. 3. tr. 1. Miscellan. ref. 117. putant, promissionem, & Quae donationem internam, cum quis habet animum se obligandi ad id quod promittit, obligare in conscientia ex vi iuris naturalis, itavt promittens teneatur ad suam mentalem promissionem, donationem promissoria, & ergo donatario aperiendam, si velit illam acceptare.

Probat haec opinio multis argumentis.
7. *Primo*, sola promissio interna obligat nos Deo virtute Religionis; ergo sola promissio interna obligat nos proximo virtute iustitiae.

§. Secunda.

Sup. hoc in tom. 8. tr. 7. Ref. 59 §. 7. ante med.

8. *Secundo*. Tota vis obligandi in humanis contractibus est in actu interno voluntatis, solumque verba sunt signa actus interni: igitur solus actus internus ad obligandum sufficit. Antecedens constat, quoniam actus humani obligant ex sola intentione operantis.

9. *Tertio*. Externa manifestatio solum est necessaria, ut promissio acceptetur: sed vi iuris naturalis acceptatio non est necessaria ad validitatem donationis: ergo vi eiusdem iuris naturalis externa manifestatio non est necessaria ad validitatem donationis. Maior constat. Minor probatur: nam multas donationes ante acceptationem ius positivum declarat validas. Atqui ius positivum non tribuit validitatem donationi, sed illam supponit, & tantum declarat.

10. *Quarto*. Si Petrus interno actu promittat Paulo centum aureos, & post aliquot dies hanc suam internam promissionem manifestet Paulo, an vel illam acceptare, accedente sola voluntate Pauli promissionem acceptantis, promissio obligat Petrum ex iustitia, & non vi praelentis manifestationis, quia haec est tantum conditio positiva iure introducta, & ex alia parte nullam supponit Petrus habere actum se obligandi de praesenti: ergo vi solius praeteritae promissionis internae.

11. Et licet Amicus *tom. 5. disp. 18. sect. 2.* respondeat ad haec argumenta; ego non audeo tamen sententiam Molinae, & Soti, tanquam improbabilem damnare. Et ideo non sume doctissimus, & amicissimus P. Marc. Perez de matr. *disp. 6. sect. 6. n. 2.* asserit, probabiliter hanc sententiam docuisse citatos DD. Et an in tali casu donarius possit facere occultam recompensationem, si fiat promissionem, v. g. Petri, internam, a nobis alibi dictum est. Nimis tamen aggravaret Confessarius poenitentem, si obligaret ad manifestandam promissionem internam, cum opinio contraria sit communior & probabilior.

RESOL. CXXXVIII.

An promissio, seu donatio externa ex iure natura obliget ante acceptationem, nec possit revocari?

Et ex doctrina huius difficultatis inferitur, non modo obligationem promissionis nondum acceptatae revocari posse non solum per expressam consensum, sed etiam per tacitam iam promittentis, quam promissarii.

Et si promissor rem promissam vendat, locet, aut voveat alicui pro loco ante acceptationem, an eo ipso consensum suam promissionem revocare?

Sed quid est dicendum, si promissor velit absolute, & irrevocabiliter obligare ante acceptationem, an ex absolute obligatus?

Ex quibus intelligitur differentia inter promissionem nondum acceptatam, & contractum iniuriam sub conditione de futuro. Ex p. 8. tr. 6. Ref. 108.

6.1. *Supra* saepius dictum est quod ex vi iuris positivi nulla promissio quibuscumque externis signis manifestata, ante acceptationem regulariter promittentem obligat: est communis DD. sententia, teste Molina *disp. 264.* qua docet gloss. in *l. pactum. ff. de pollicit.* & colligitur ex multis iuribus, praesertim ex *l. nuda pollicitatio. C. de contrahend. stipul.* quae docet, non semper iura permittere utgeri eum ad praestanda, quae nuda pollicitatione promiserat: item ex *l. 1. ff. de pollicitationibus. §. 1. ff. absentis. ff. de donationibus.* Excipiuntur aliqui casus, de quibus supra diximus.

2. Difficultas igitur est, quid dicendum ex vi iuris naturalis. Et prima sententia affirmat, & illam docent Cotarr. in *c. quamvis pactum. p. 2. §. 4. in fin.* Molina *disp. 264.* Fernand. Reb. lib. 4. de sponsalibus. q. 1. n. 6. Syluester *v. Pactum q. 1. §. 4.* & a fortiori illam docent omnes ij, qui putant, promissionem internam iure natura obligationem non possit cauere illam obligationem absolutam, nisi ex voluntate eius cui fit promissio.

3. Ex dictis potest intelligi differentia inter promissionem nondum acceptatam, & contractum iniuriam sub conditione de futuro: quod scilicet contractus hic non possit rescindi ad arbitrium pouentis istam conditionem.

Tom. V. l.

3. *Primo*, quoniam, ut supra, vidimus, Leges statuunt aliquas donationes, nempe factas Communitatibus, vel ad pias causas, fortiri vim obligandi ante acceptationem. Igitur ex se habent vim obligandi Nam esto possint leges in commune bonum impedire, ne quod natura sua est obligatorium, actu obliget: haud tamen efficere possunt, ut quod natura sua obligatoriu non est, actu obliget.

4. *Secundo*, haec sententia colligitur ex *causaliter de pactis*, ubi studiosè, inquit, agendum est, ut ea quae promittuntur, opere compleantur: expressius ex *c. si tibi absentis, in 6.* in quo prohibetur Episcopo, posse collationem beneficij Ecclesiastici absentis factam, necdum acceptatam, revocare; & si revocaverit, revocationem irritam, & inuvalidam fore. Igitur promissio externa, etiam ante acceptationem, naturali iure promittentem obligat ad eam non revocandam.

5. Verum ego negatiuae sententiae adhaereo, quam tuctur Layman supra adductus, & Lessius *lib. 2. c. 18. dub. 6.* & alij. Probatur, quia ex sola promissione nondum acceptata non acquirit promissarius ius in rem promissam: ergo sine laesione iustitiae potest promissor eam revocare: ergo non tenetur ex iustitia illam adimplere, Vtraque consequentia elucet: nam sicut omnis iustitiae laesio supponit ius, quod laeditur, ita omnis ex iustitia obligatio supponit laesionem alicuius iuris. Anteced. probatur. Nam sola promissio non habet vim transferendi dominium rei promissae in promissarium, nisi accedente consensu promissarii: sicut nec sola rei apprehensio habet vim faciendi rem apprehensam capientis, nisi accedat animus, & voluntas habendi illam ut suam, ut ex *l. 1. §. adipsos, & §. ceteris, & ex l. 3. §. possideris, ff. de acquir. vel amit. possess. & l. absentis, ff. de don.* in qua dicitur rem donatam non fieri donatarij, nisi ab ipso donatario sciatur esse sibi donatam. Ex his.

6. Inferitur *Primo*. Non modò obligationem promissionis nondum acceptatae revocari per expressum consensum, sed etiam per tacitum, tam promittentis, quam promissarii, qui fit morte alterutrius, qua intercedente eo ipso censetur mandatum revocatum, ut expressè habetur *§. redè, Inst. tit. mandati, & l. 26. inter causas, ff. mandati, & alibi.* Intelligitur autem quando ante mortem promittentis, vel promissarii res manet integra: alioqui si res promissa cepta fuit executioni mandari, vel si aliqua pars rei promissae data fuit promissario in vita promittentis, promissio non extinguitur morte promissoris, ut habetur *l. 1. ff. de pollicit.*

7. Inferitur *Secundo*, Si promissor rem promissam vendat, locet, aut voveat alicui pro loco ante acceptationem, eo ipso censeri suam promissionem revocare, ac proinde ad nihil amplius teneri.

8. Sed ex his oritur pulchra dubitatio. Quid si promissor velit se absolute, & irrevocabiliter obligare ante promissarii acceptationem, an erit absolute obligatus? Respondeo, nihilominus non obligari, quin revocare possit ante acceptationem. Ita Mald. *rr. 1. c. 9. dub. 4.* Luisius Turrianus *disp. 64. dub. 3. n. 3.* & Vasquez *1. 2. disp. 214. c. 8.* Ratio est, quia ad obligationem, non solum hic requiritur voluntas promissoris, sed etiam promissarii, quia, ut *l. 1. ff. de pact.* dicitur, obligatio non nascitur, nisi mutuo duorum consensu. Deinde, quia non videtur quomodo possit se reddere absolute obligatum alteri ad bonum ei praestandum, quin eo ipso alter reddatur ipsi vicissim ex lege gratitudinis de iunctis, quam obligationem, quia non potest illi iniicere, nisi ex ipsius voluntate; hinc apparet, quòd eiusmodi promissio etiam cum voluntate se irrevocabiliter obligandi ante alterius acceptationem non possit cauere illam obligationem absolutam, nisi ex voluntate eius cui fit promissio.

9. Ex dictis potest intelligi differentia inter promissionem nondum acceptatam, & contractum iniuriam sub conditione de futuro: quod scilicet contractus hic non possit rescindi ad arbitrium pouentis istam conditionem.